

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ ve İLK TÜRK BEYLİKLERİ

ANADOLU'NUN TÜRKLEŞMESİ

□ Anadolu'ya ilk Türk akınları Avrupa Hunları, Anadolu'ya ikinci Türk akınları ise Sibirler (Sabarlar) tarafından gerçekleştirilmiştir. Üçüncü olarak Abbasiler'in hizmetine giren Türkler Anadolu'ya girmiş ve Abbasilerle beraber Bizans'a karşı mücadele etmişlerdir.

- ► Bu akınlarda Anadolu'ya yerleşme amacı güdülmemiştir.

□ Anadolu'yu yurt edinmek amacıyla **keşif hareketleri**ni başlatan Büyük Selçuklu Devleti'nde Çağrı Bey'dir. Bu dönemden itibaren 1071 Malazgirt Savaşı'na Anadolu'ya yapılan tüm akınlar Bizans'ı yıpratma ve yıldırmaya yöneliktir.

□ Büyük Selçuklu hükümdarı Alparslan'ın 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra **“Fethedilen yerler fetheden komutanındır.”** şeklindeki emri ile hareket eden Selçuklu komutanları Anadolu'da İlk Türk Beylikleri'ni (Devletleri'ni) kurmuşlardır. 1071 Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış ve **“Türkiye Tarihi”** başlamıştır.

SÜZGEÇ: Selçuklu komutanlarının fethettikleri yerlerde Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı beylikler kurmaları Anadolu'nun hızlı bir şekilde fethedilmesini sağlasa da devletin feodal bir yapı içerisine girmesine neden olmuştur.

NOT: Türkiye Tarihi'ni şu devirlere ayırılır;

- 1) Birinci Beylikler Dönemi (1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulanlar)
- 2) Anadolu Selçuklu Devleti
- 3) İkinci Beylikler Dönemi (1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra kurulanlar)
- 4) Osmanlı İmparatorluğu
- 5) Türkiye Cumhuriyeti Devleti

İLK ANADOLU BEYLİKLERİ KİNCİ ANADOLU BEYLİKLERİ Malazgirt Savaşı'ndan 1243 Köseadağ Savaşı'ndan So

1048 Paşınler Savaşı	Büyük Selçuklu ile Bizans	Anadolu'nun kapılarının aralanması
1071 Malazgirt Savaşı	Büyük Selçuklu ile Bizans	Anadolu'nun kapılarının açılması
1176 Miryokefalon Savaşı	Anadolu Selçuklu ile Bizans	Anadolu'nun tapusunun alınması

:Birinci Türk Beyliklerinin Ortak Özellikleri:

- 1)** Malazgirt Savaşı sonrasında Anadolu'nun fethi ile görevlendirilen Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı Türk komutanları tarafından kurulmuştur.
- 2)** Anadolu'nun Türkleşmesi için Bizans ve Haçlılara karşı başarı ile mücadele etmişlerdir.
- 3)** Anadolu'nun Türkleşmesinde etkili olmuşlar ve yer isimlerini Türkçeleştirmişlerdir.
- 4)** Türk-İslam Medeniyeti'nin Anadolu'da yayılmasında etkili olmuşlardır.
- 5)** Anadolu'da bir çok kültür ve sanat eseri ortaya koymuşlardır.
- 6)** Anadolu (Türkiye) Selçuklularının egemenliği altına girmişlerdir.

SÜZGEÇ: Anadolu'nun Türkleşmesi; 1071 Malazgirt Savaşı ile başlamış, Birinci Türk Beylikleri ve Anadolu Selçukluları Dönemi'nde hız kazanmış, Moğol istilasını ile tamamlanmıştır. (Moğol istilasının **tek olumlu yönü** Anadolu'nun Türkleşmesini sağlamış olmasıdır.)

Anadolu'da Kurulan Birinci Türk Beylikleri

1) Saltuklular (1072 – 1202): Saltuk Bey tarafından merkez Erzurum olmak üzere Kars, Artvin, Bayburt'ta kurulmuştur. Anadolu'da kurulan **ilk** Türk beyliğidir.

Eserler; Erzurum Kale Cami, Erzurum Ulu Cami, Tepsi Minare (Saat Kulesi) , Erzincan Mama Hatun Kervansarayı ve Kümbeti, Erzurum Micingert Kalesi, Erzurum Emir Saltuk Kümbeti (**Anadolu'nun en eski anıtsal mezar yapısı**)

2) Mengücekler (1080 – 1228): Mengücek Gazi tarafından Erzincan, Kemah ve Divriği dolaylarında kurulmuştur.

Eserler; Divriği Ulu Cami, Divriği Kale Cami, Divriği Külliyesi (**Anadolu'nun en eski külliyesi**)

İKAZ: Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası; UNESCO'nun Dünya mirasına Türkiye'den dahil ettiği ilk mimari eserdir.

3) Danişmendliler (1080 – 1178): Danişmend Gazi tarafından Sivas merkez olmak üzere Amasya, Tokat, Niksar ve Kayseri dolaylarında kurulmuştur. Anadolu'da kurulan ilk Türk Beyliklerinin **en büyüğü ve en güçlüsü**dür. Anadolu Selçuklu Devleti'nin Anadolu Türk Birliği'ni sağlama konusundaki **en büyük rakibi**dir. **Anadolu'da ilk medreseyi** Niksar'da açmışlardır. (**Yağıbasan Medreseleri**) Haçlılarla savaşmışlar ve bu savaşları **"Danişmendname Deştanı"** adlı eserde anlatmışlardır.

Eserler; Tokat ve Niksar Yağıbasan Medreseleri (**Anadolu'daki ilk medrese**), Niksar Ulu Cami, Kayseri Ulu Cami, Kayseri Gülük Cami, Kayseri Melik Danişment Gazi Kümbeti, Emir Gazi Kümbeti

***4) Artuklular (1102 – 1409):** Artuk Bey tarafından Mardin, Batman ve Hasankeyf çevresinde kurulmuştur. Daha sonra Hasankeyf (Diyarbakır), Mardin ve Harput olmak üzere üç kol halinde yaşamışlardır. **Anadolu'da ilk köprüleri** yapmışlardır.

Eserler; Diyarbakır Artuklu Sarayı, Diyarbakır Surları, Harput Ulu Cami, Malabadi Köprüsü, Mardin Hatuniye Medresesi

5) Çaka Beyliği (1081 – 1093): İzmir ve çevresinde **ilk Türk denizcişi** Çaka Bey tarafından kurulmuştur. Denizcilikle uğraşan ilk Türk beyliğidir. **İlk Türk donanması** kurulmuştur. İstanbul'u İslamiyet döneminde **ilk kez** kuşatan Türk hükümdarı Çaka Bey'dir. Türk Deniz Kuvvetleri'nin kuruluş tarihi Çaka Beyliği ile başlar.

► Çaka Beyliği'nin Anadolu Selçuklu tarafından yıkılmasıyla; Batı Anadolu'daki ilk Türk hakimiyeti de son bulmuştur. Çaka Beyliği'nin yıkılışı Türk denizciliğinin gelişmesini 150 yıl geciktirmiştir.

***İKAZ:** Türk tarihinde denizcilik faaliyetlerinin bu kadar geç başlamasının nedeni; Türklerin daha önce denize kıyı coğrafyalarda egemenlik kuramamış olmalarıdır.

SÜZGEÇ: Bu dönemde bu beyliklerden başka Anadolu'da Ahlat ve çevresinde Sökmenliler (Ahlatşahlar), Bitlis ve Erzen'de Dilmaçoğulları, Diyarbakır'da İnaloğulları (Yınaloğulları), Harput'ta Çubukoğulları, Denizli ve Ladik dolaylarında İnanoğulları, Efes ve çevresinde Tanrıvermişoğulları adlı beylikler de kurulmuştur.

DEVLET YÖNETİMİ

1) Veraset sistemi aynen devam etmiştir.

***SÜZGEÇ: “Ülke hükümdar ve ailesinin (hanedanın) ortak malıdır.”**
anlayışı hâkimdi. Bu anlayış sık sık taht kavgalarına neden olmuştur.

2) Şehzadeler “Melik” unvanıyla “Atabey” gözetiminde eğitilir ve yöneticilik yaparlardı.

3) Anadolu Selçuklu hükümdarları’nın unvanları; Sultan, Rükneddin, İzzettin, Keykubat, Gıyaseddin, Sultan-ı Âzam, Sultan-ı Galip, Emir’ül Müminin vb.

► Anadolu Selçukluları’nda sultanlar, güçlerinin büyüklüğünü yansıtmaları için Keykubat, Keyhüsrev, Keykavus gibi eski İran hükümdarlarının adlarını lakap olarak kullanmışlardır.

4) Hâkimiyet sembolleri; menşur (onay) almak, hutbe okutmak, nevbet (davul - ordu müziği) çaldırmak, sancak, tuğra, otağ, saray, sikke (para) bastırmak, asa (halifenin gönderdiği değnek), çetr (halifenin gönderdiği saltanat şemsiyesi), hilat (halifenin gönderdiği arkasında ayet ve hadis işlemeli giysi) giymek.

5) **Devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı yere “Divan-ı Saltanat”** adı verilmiştir. “Padişah” veya “Vezir” başkanlığında toplanırdı; divanın güvenliğinden **“Emir-i Şimşir”** sorumluydu.

Divan-ı Âli (Büyük Divan / Divan-ı Saltanat)

- a) Niyabet-i Saltanat Divanı:** Hükümdar başkentte bulunmadığı zamanlarda devlet işlerinin yürütülmesi amacıyla toplanan divandır. **“Naip”** adı verilen güvenilir devlet adamları ve komutanlardan meydana gelirdi. Başkanı **“Naib-i Sultan”**
- b) Divan-ı İstifâ:** Mali işlerden sorumlu divan. Başkanı **“Müştevfî”**
- c) Divan-ı Pervane:** İktaların dağılmasından ve istihbarat teşkilatından sorumlu olan divan. Başkanı **“Pervanecî”**
- d) Divan-ı Arz:** Askeri işleri düzenleyen divan. Başkanı **“Emir-i Arz”**
- e) Divan-ı Tuğra (Divan-ı İnşâ):** Devletin iç ve dış yazışmalarını düzenleyen divan. Hükümdarın nişan ve tuğrasını çeker. Başkanına **“Tuğracı (Tuğrai)”**
- f) Divan-ı İşraf:** İdari ve mali işleri denetleyen (teftiş eden) divan. Başkanı **“Müşrif”**
- g) Divan-ı Berid:** Posta ve Haberleşme işlerini yürüten divan.

□ Başkentte Adalet işlerine **“Emir-i Dâd”**, Belediye işlerine **“Muhtesip”** bakardı.

□ Başkent dışındaki vilayetlerin; yargı işlerine **“Kadı”**, güvenlik ve zabıta işlerine **“Şihne”**, belediye işlerine **“Muhtesip”** bakardı.

İKAZ: Emir-i Dad; kararlarında bağımsız olabilmesi için Divan-ı Ali'ye dahil edilmemiştir.

ORDU

□ Anadolu Selçukluları **Gulam Sistemi**'ni güçlendirerek;

- a) Türkmen beylerinin etkisini azaltmak,
- b) Merkezi otoriteyi güçlendirmek, istemişlerdir.

1) Hassa (Gulaman-ı Saray) Ordusu: Gulam Sistemi ile oluşurdu. Devletten üç ayda bir maaş (bistegani) alırlardı. (Osmanlılar Devleti'ndeki Devşirme Sistemi)

2) İktâ (Dirlik) Ordusu: İktâ Sistemi ile tamamen Türk askerlerden oluşurdu. **Ordunun en önemli ve en büyük bölümünü** meydana getirirlerdi.

3) Türkmenler ve Yardımcı Kuvvetler: Uç bölgelerinde (sınırlarda) daima savaşa hazır durumda olan Türkmen aşiretleri ile bağlı beylik ve devletlerden gelen askerlerden oluşturulurdu.

4) Ücretli Askerler (Fecr-i Hâş) Savaş zamanında ihtiyaç olursa geçici olarak alınan askerlerdir.

□ Ordunun başkomutanı Sultandır. Sultan olmadığı zamanlarda başkomutanlığı **"Beylerbeyi (Emir'ül-Ümera)"** üstlenirdi.

□ Diğer ordu komutanlarına **"Subaşı"** (şipehsalar, serleşker) denirdi.

□ Donanma komutanına **“Reis’ül-Bahr (Deniz Reisi)”** veya **“Emir-ül Şevahil (Şahiller Emiri)”** denir.

□ **“İki Denizin Sultanı (Sultan-ül Bahreyn)”** unvanı verilen Anadolu Selçuklu Sultanı **Alaaddin Keykubat**; Alanya ve Sinop Tersanelerinde inşa ettirdiği gemilerle filolar kurmuştur.

► **Alanya Tersanesi**; Türklerin kurmuş olduğu **ilk organize tersane** olarak kabul edilmektedir.

□ Alaaddin Keykubat Dönemi’nde Kırım’ın Suğdak Limanı’na **ilk defa bir deniz aşırı sefer** düzenlenmiştir.

SORU: Aşağıdaki Türk Devletlerinden hangisi donanmaya önem vermiş ve tersaneler kurmuştur? (2010/KPSS Önlisans)

A) Büyük Selçuklular
C) Karahanlılar

B) Anadolu Selçukluları
D) Gazneliler

E) Harzemşahlar

TOPRAK YÖNETİMİ

□ Mülkiyeti devlete ait olan topraklara “miri araziler” denirdi. Toprağı belli amaçlarla kullanan devlet ekonomik külfetten kurtulurdu. Miri Araziler dört bölüme ayrılırdı;

1) Haş Arazi: Mülkiyeti ve geliri hükümdara ait topraklardır.

2) İkta Arazi: Bazı devlet memurlarına ve askerlere maaş karşılığında verilen arazilerdir. Bu toprakların mülkiyeti devlete, vergisi ve geliri sipahiye, toprağı işleme hakkı ise köylüye aitti. İkta sahibi denilen görevliler “sipahi” denilen atlı asker beslerlerdi.

3) Mülk Arazi: Başarılı devlet adamlarına ve ordu komutanlarına mülk olarak verilen arazilerdir. Bu araziler alınıp satılabilir ve miras bırakılabilirdi.

4) Vakıf Arazi: İlmi, sosyal ve dini kurumların giderlerini karşılamak amacıyla ayrılan arazilerdir. Vakıf arazisinin gelir ve giderlerini düzenleyen kişiye “Mütevelli” adı verilirdi.

HUKUK

1) Şer’i Hukuk: Davalara Kadılar bakardı. Din ve şariat ile ilgili bütün işlerde yetkili idiler. Başkadiya “**Kadı’l-Kudat (Kadılar Kadısı)**” denilirdi.

2) Örf’i Hukuk: Davalara “**Emir-i Dâd**” bakardı. Asayiş bozan ve yasaları çiğneyenlerle ilgili davalarla ilgilenirdi. Emir-i Dâd gerektiğinde vezir ve divan üyelerini de yargılayabilirlerdi. (Bu kurum aynı zamanda “**Adalet Bakanlığı**” niteliğindeydi.)

ŞÜZGEÇ: Askeri davalara “Kadıasker (Kadıleşker veya Kazasker)” denilen ordu kadıları bakardı.

ŞÜZGEÇ: Divan-ı Mezalim adlı yüksek mahkemeye “Sultan” başkanlık ederdi. Bu mahkeme ağır siyasi suçlara bakardı.

SOSYAL YAŞAM

- » Halk şehirli, köylü ve göçebe olmak üzere üçe ayrılıyordu.
- » Anadolu Selçukluları bünyelerinde farklı milletten ve dinden olan insanları hoşgörüyle barındırmışlar ve onları huzur içinde yaşatmışlardır.
- » Uygulanan **ışkân siyaseti**yle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sağlanmıştır.
- » Yerleşik hayata geçen Türkmenler üzerinde başta **Ahilik** (Ahi Evran) olmak üzere **Babailik** (Baba İlyas), **Bektaşilik** (Hacı Bektaş Veli), **Ekberilik** (Sadrettin Konevi), **Mevlevilik** (Mevlana), **Kadirilik** (Abdülkadir Geylani), **Kübrevilik** (Şeyh Necmettin Kübra), **Yesevilik** (Ahmet Yesevi'nin takipçileri) ve **Rufailik** gibi tarikatlar etkili olmuştur.
 - ★ Bu tarikatlar, fetihlerde önemli hizmetlerde bulunmuşlardır.
- » Tarikatlar dışında faaliyet gösteren dini nitelikli örgütler; **Abdalan-ı Rum** (Anadolu dervişleri teşkilatı), **Bacıyan-ı Rum** (Anadolu kadınları teşkilatı), **Gaziyan-ı Rum** (Gaziler teşkilatı), **Feteyan-ı Rum** (Gençler teşkilatı)'dur.
- » Anadolu da "Tasavvuf" anlayışı bu dönemde ortaya çıkmış ve bu anlayışa paralel olarak Anadolu'nun birçok yerinde tekke ve zaviyeler açılmıştır.

Ahi Teşkilatı

- ★ Şehirlerde oturan esnafların, aralarında birleşerek kurdukları, iktisadi, sosyal ve dini bir özellik taşıyan teşkilata **“Ahi Teşkilatı”** adı verilmekteydi. (Abbasiler’de Fütüvvet Teşkilatı). Ahi teşkilatı içerisinde yer alan her meslek grubunun bir **“Loncaşı”** bulunmaktaydı. Anadolu’da Ahiliğinin kurucusu **“Ahi Evran”**dır.

Görevleri

- a) Aynı meslekten olan üyeler arasında dayanışmayı sağlamak
- b) Mesleki ve dini eğitim vererek üyeleri eğitmek (çıraklık, kalfalık, ustalık)
- c) Üretimde kalite ve standardı yükseltmek ve denetlemek
- d) Devletle esnaf arasındaki ilişkileri düzenlemek
- e) Haksız rekabet ve kazançları önlemek

□ **“Narh Sistemi”** denilen bir sistemi uygulayarak fiyatları denetim altında tutmuşlardır.

- ★ Ahi Teşkilatı sayesinde; hem ticari hayatın canlı tutulması, hem de şehrin güvenliği sağlanırdı.
- Ahilik Teşkilatı’nın vergi toplamak ve esnaflar arasındaki davalara bakmak gibi görevleri yoktur. Ayrıca; Gayrimüslimlere kapalı olan bir teşkilattır.

DİL VE EDEBİYAT

***1)** Anadolu Selçukluları'nda resmi dil ve edebiyat dili Farsça, bilim dili Arapça olmuştur. Saray ve ordu da ise Türkçe konuşulmuştur (Bu durum; Türkçe'nin gelişimini yavaşlatmıştır.).

SÜZGEÇ: Farsça'nın etkili olmasının nedenleri;

- a)** Yüksek derecedeki devlet memurlarının Fars (İran) asıllı olması
- b)** Farsça'nın işlek ve yaygın bir dil olması

2) Beylikler Döneminde ise resmi dil ve tüm yazışma dili olarak Türkçe kullanılmıştır.

***İKAZ:** Anadolu'da **ilk defa** Karamanoğlu Mehmet Bey 1277'de Türkçe'yi resmi dil ilan etmiştir.

SORU:

- I. Samanoğulları,
- II. Karamanoğulları,
- III. Büyük Selçuklular,

Yukarıdaki devletlerden hangilerinin resmî dili Türkçeydi?

A) Yalnız I
D) I ve II

B) Yalnız II

(2007/KPSS)

C) Yalnız III
E) II ve III

3) **Anadolu'da ilk medrese** Danişmendîler tarafından Niksar'da (Tokat) kurulmuştur.

4) Moğol istilasından kaçan birçok şair ve yazar, bilim adamı Anadolu'da Türkçe'yi yaygınlaştırmışlardır.

5) Bu dönemde birçok edebiyatçı ve bilim adamı yetişmiştir.

Mevlana Celaleddin Rumi: Evrensel bir düşünürdür. Tüm dünyayı etkilemiştir. Eserlerini Farsça yazmıştır; Divan-ı Şemsü'l Hakayık (Ayrılık Kasidesi), Divan-ı Kebir, Mesnevi, Fih-i ma fih adlı eserleri önemlidir.

Yunus Emre: Eserlerini Türkçe yazmıştır. **Halk tasavvufunun Anadolu'daki en büyük temsilci**dir. Hoşgörüsü ve mütevazılığı ile tanınır. Dünya UNESCO ödülü verilmiştir. **"Risâletü'n-Nuşiye (Nasihatler Kitabı)"** en önemli eseridir.

Hacı Bektaş-i Veli: Makalat (Bektaşiliğin temel kitabı)

Âşık Paşa: Garipname (Bu eserde Türkçe'ye değer verilmediğinden yakınır.)

Hoca Dehhani: Aruz vezni Türkçeye uyarlayan Divan Edebiyatı onunla başlamıştır. **İlk Türkçe Divan** yazmıştır. Selçuklu Şehnamesi önemli eseridir.

MALİYE VE PARA

- Gümüş paraya dirhem, altın paraya dinar demişlerdir.
- Anadolu Selçuklu Devleti'nde I. Mesut tarafından **ilk bakır para** bastırılmıştır. (Ekonomik bağımsızlığın kazanıldığını gösterir.)
- Anadolu Selçuklu Devleti'nde II. Kılıçarslan tarafından **ilk gümüş ve altın para** bastırılmıştır. (ekonominin güçlendiğini gösterir.)
- Maliye işlerine “Divan-ı İstifa” bakardı.
- Devlet gelirlerinin toplandığı iki tür hazine bulunmaktaydı; “Hazine-i Amire” (devlet hazinesi) ve “Hazine-i Hassa” (hükümdar hazinesi)
- Gelir Kaynakları;
 - 1) Halktan alınan vergiler
 - a) **Öşür:** Müslümanlardan alınan 1/10 ürün vergisidir
 - b) **Haraç:** Gayrimüslimlerden alınan ürün vergisidir.
 - c) **Ağnam:** Küçükbaş hayvan sahiplerinden alınan vergidir.
 - d) **Bac:** Pazaryerlerinden alınan vergidir.
 - e) **Cizye:** Gayrimüslimlerin 20 yaşını doldurmuş sağlıklı erkeklerinden askere gitmeme karşılığında alınan kelle (baş) vergisidir.
 - 2) Gümrük gelirleri (iç ve dış gümrük)
 - 3) Savaş ganimetlerinin 1/5'i
 - 4) Maden, orman ve tuzla gelirleri
 - 5) Bağlı beylik ve devletlerden alınan vergiler

SÜZGEÇ: Anadolu Selçuklu Devleti ticareti geliştirmek için řu önlemleri almışlardır;

1) Yabancılarından düşük gümrük vergisi almışlardır.

2) Tüccarların mallarına devlet garantisi koymuşlardır. (**ilk sigorta sistemi**)

3) Tüccarların ücretsiz olarak konaklayabilmesi ve ticaret yollarının güvenliğini sağlamak için ticaret yolları üzerinde kervansaraylar yapmışlardır.

4) Ticari amaçlı fetihler yapmışlardır. (Sinop, Antalya, **Suğdak**, Alanya)

5) Çeşitli devletlerle ticaret antlaşmaları imzalamışlardır.

6) Yabancı tüccarları Antalya, Konya, Kayseri ve Sivas gibi şehirlere; Türk tüccarları ise Gayrimüslim memleketlerine yerleştirmişlerdir.

ŞANAT

□ Anadolu Türklerinin yaptığı ilk mimari eserler camiiler olmuştur.

a) **Anadolu'da yapılan ilk cami Diyarbakır Ulu Camii**'dir. (Arap orduları 639 tarihinde Diyarbakır'ı ele geçirdiği zaman buradaki büyük bir kiliseyi cami olarak kullanmıştır.)

*b) Dönemin süsleme sanatında **en çok** kullanılanlar; hayvan figürleri, bitki desenleri, geometrik şekiller ve yazı figürleridir. (Anadolu Selçuklu süslemelerinde insan figürleri var ama insan heykelleri yok.)

*c) İslam düşüncesine aykırılık taşıdığı gerekçesiyle resim ve heykeltıraşlığa izin verilmemiştir.

*d) Mimari yapıların dış ve iç süslemelerinde taş, ahşap, çini unsurları kullanılmıştır.

e) **Kullanılan sanatlar;**

Çinicilik: Çini yapma ve işleme sanatıdır. Konya Sırçalı Medrese ve Karatay Medresesi çini sanatının **en güzel** örnekleridir.

Hüsn-ü Hat: Arap harflerinin süslü olarak yazılması, güzel yazı yazma sanatı.

Tezhip: El yazması kitap ve levhaların altın tozu ve boya ile süslenmesi.

Nakkaşlık: Yazı işleme sanatı

Mücellitlik: Kitap ciltleme sanatı

Ebru: Desen sanatı

Minyatür: Çizgi resim sanatı

Kakmacılık: Kabartma sanatı

Oymacılık: El oyması ve işlemeciliği

***f) Yapılan sosyal müesseseler;**

İmarethane; yoksul ve kimsesizlerin yemek ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulan aşevleridir.

Han ve Kervansaray; yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konakladıkları binalardır. Yolcular; milliyet, din, dil, inanç ayırımı yapılmaksızın, üç gün ücret ödemedenden kalabilirdi.

□ Ticari hayatın canlanması için ve ticaret yollarının güvenliğini sağlamak amacıyla yollar üzerinde kervansaraylar, şehirlerde hanlar inşa edilmiştir.

İKAZ: **Anadolu'da yapılan ilk kervansaray** II. Kılıçarslan zamanında tamamlanan Aksaray – Kayseri yolu üzerindeki **Alay Han**'dır.

□ Konya – Aksaray yolu üzerindeki Sultan Hanı ile Kayseri – Sivas yolu üzerindeki Sultan Hanı dönemin **en büyük** iki kervansarayıdır.

Darü's-Şifa (Hastahane): Günümüzün hastaneleridir. Bimarhane de denilmiştir.

***İKAZ:** Anadolu'da ilk şifahane Kayseri'de açılan "Gevher Neşibe Şifahaneşi"dir. Aynı zamanda bu yapıda dünyanın ilk psikiyatri kliniği'de bulunmaktadır. (Bimarhane=Timarhane)

***Külliye:** Ana yapısı camii olan ve çeşitli ihtiyaçları bir arada karşılayan yapı topluluğudur. Genellikle bir camii etrafında kurulmuş medrese, kütüphane, imarethane ve şifahane (hastahane) ve hamam gibi yapıların bütünüdür.

İKAZ:

a) Anadolu'nun en eski külliyesi Mengücekliler dönemine ait Divriği Külliyesi'dir.

b) İlk Anadolu Selçuklu külliyesi Kayseri Hunat Hatun Külliyesi'dir.

***Kümbet:** Anıt mezarlardır. Dört duvarının üzeri kubbe ile örtülü olanlarına “Türbe”; silindirik, çokgen gövdeli, konik veya piramit çatılı olanlarına “Kümbet” denir.

İKAZ: Türklerin İslam mimarisine kazandırdıkları en önemli yapıttır. Türkmen çadırlarının mimariye yansımasıdır.

ŞORU: Türk mimarisinde,

I. Külliye,

II. Medrese,

III. Kümbet,

türü yapılardan hangileri “anıtmezar” niteliğindedir?

(2003/KP\$)

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) II ve III

Medreşe: Türk İslam devletlerinde bilim ve düşünce hayatının merkezidir. Anadolu Selçuklu ve Beylikler döneminin en önemli eğitim ve öğretim kurumlarıdır.

İKAZ:

a) Danişmendlilerin Niksar (Tokat)’da yaptırdığı Yağıbaşı Medreşeleri Anadolu’da kurulmuş olan ilk medreşedir.

b) 1193’de Kayseri Koca Haşan Medreşesi Anadolu Selçukluları’nda ilk medreşedir.

MİMARİ

Dini Mimari	Sivil Mimari	Askeri Mimari
Cami	Saray	Sur
Medrese	Kervansaray	Kale
Külliye	Han	Burç
Kümbet	Darüşşifa	Kule
Türbe	Hamam	Kışla
Tekke-Zaviye	Köşk	Tersane
Mescit	Köprü	

<http://egitimvaktim.com>

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ DÖNEMİ EŞERLERİ

CAMİLER

- ▣ **Konya Alâeddin Cami:** Anadolu Selçuklu Devleti'ne ait Konya'daki ait **en eski** eser
- ▣ **Niğde Alâeddin Cami:** Çok kubbeli camilerin **ilk** örneği
- ▣ **Kayseri Develi Ulu Cami:** Anadolu Selçuklu Devleti'nin **son** camisi
- ▣ Kayseri Hunad Hatun Cami
- ▣ Malatya Ulu Cami
- ▣ Konya Sahip Ata Cami
- ▣ Amasya Gök Medrese Cami
- ▣ Kayseri Hacı Kılıç Cami

MEDRESELER

- ▣ **Kayseri Koca Hasan Medresesi:** Anadolu Selçuklu Devleti'ne ait **ilk** medrese
- ▣ **Erzurum Çifte Minareli Medrese:** Anadolu'nun **en büyük** medresesi
- ▣ **Kayseri Hunat Hatun Medresesi:** Anadolu Selçukluları'na ait **ilk** yapı topluluğu (külliye)
- ▣ **Konya Karatay Medresesi:** Çini ve hat sanatı ile ünlü
- ▣ **Konya Sırçalı Medrese:** Çini ve hat sanatı ile ünlü
- ▣ **Kırşehir Cacabey Medresesi:** Anadolu'da ilk Rasathane
- ▣ **Sivas Şifaiye Medresesi:** Tıp okulu şeklinde yapılan **en eski** yapıt
- ▣ Sivas Gök Medrese
- ▣ Konya İnce Minareli Medrese
- ▣ Sivas Çifte Minareli Medrese
- ▣ Sivas Burûciye Medresesi
- ▣ Konya Çifte Minareli Medrese
- ▣ Amasya Gök Medrese
- ▣ Kayseri Çifte Medrese

***NOT:** XI. ve XIII. yy'da Haçlı Seferleri'nden dolayı Anadolu'da bilim ve düşünce hayatında önemli bir durgunluk yaşanmıştır. Haçlılar Anadolu'dan geçerken tahribatlarda bulunmuşlardır.

UYARI: I. Haçlı Seferi'nde Haçlılar, Anadolu'dan geçmek isteyince I. Kılıçarslan onlarla savaşmış ve Haçlılara büyük kayıplar verdirmiştir. (1096). Ancak; İznik yine de Haçlıların eline geçmiştir. Bunun üzerine başkent Konya'ya taşınmıştır.

Haçlı Seferleri: Papalığın teşvikiyle, Hristiyan Avrupalıların , Müslümanlara karşı tertip ettikleri seferlerin genel adıdır.

□ Birinci Haçlı Seferi (1096-1099)

□ İkinci Haçlı Seferi (1147-1149)

□ Üçüncü Haçlı Seferi (1189-1192)

□ Dördüncü Haçlı Seferi (1204)

□ Beşinci Haçlı Seferi (1217-1221)

□ Altıncı Haçlı Seferi (1228-1229)

□ Yedinci Haçlı Seferi (1248-1254)

□ Sekizinci Haçlı Seferi (1268-1270)

SORU: XI. yüzyılın sonlarıyla XIII. yüzyılda Anadolu'da bilim ve düşünce hayatında önemli bir durgunluk yaşanmıştır.

Bu duruma neden olan en önemli etken aşağıdakilerden hangisidir?
(1999/DM\$)

A) Ahi Teşkilatı

B) Loncalar

C) Sufilik

D) Tarikatlar

E) Haçlı Seferleri

Kaynakça: Nuri KEKİLLİ
<http://www.oguzhanhoca.com/>

<http://egitimvaktim.com>